



**LIETUVOS RESPUBLIKOS  
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA**

Socialinės apsaugos ir darbo ministrui  
Linui Kukuraičiui  
El. paštas post@socmin.lt

2018-06-15 Nr. (1.19 -2018)2-765

**DĖL SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTRO 2018-01-19 ĮSAKYMO NR. A1-28  
„DĖL GLOBOS CENTRO VEIKLOS IR VAIKO BUDINČIO GLOBOTOJO VYKDOMOS  
PRIEŽIŪROS ORGANIZAVIMO IR KOKYBĖS PRIEŽIŪROS TVARKOS APRAŠO  
PATVIRTINIMO“**

Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta budinčio globotojo sąvoka ir nustatyti pagrindiniai jo veiklos principai. Pagal šią normą budintis globotojas – fizinis asmuo, atitinkantis Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse globėjui (rūpintojui) keliamus reikalavimus, išklauses globėjų ir tėvių mokymus ir budinčių globotojų konsultavimo kursus, pagal su globos centru sudarytą tarpusavio bendradarbiavimo ir paslaugų teikimo sutartį prižiūrintis likusius be tėvų globos vaikus, socialinės rizikos vaikus, su kuriais nėra susietas giminystės ryšiais, arba šioje sutartyje nustatytais atvejais teikiantis kitokią pagalbą vaiko tėvams, siekiant grąžinti vaiką į šeimą. Budintis globotojas vykdo veiklą pagal individualios veiklos pažymėjimą.

Aukščiau paminėto įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad globos centras – socialinių paslaugų įstaiga, kuri, įgyvendindama vaiko globėjo (rūpintojo) teises ir pareigas, pagal tarpusavio bendradarbiavimo ir paslaugų teikimo sutartį perduoda likusį be tėvų globos vaiką, socialinės rizikos vaiką prižiūrėti budinčiam globotojui, teikia ir organizuoja socialines paslaugas bei kitą pagalbą pagal poreikį vaikui ir budinčiam globotojui, taip pat kitokią pagalbą vaiko tėvams, siekiant grąžinti vaiką į šeimą.

Socialinių paslaugų įstatymo 19 straipsnyje (Socialinių paslaugų teikėjai) ir 19<sup>1</sup> straipsnyje yra reglamentuota budinčio globotojo veikla, socialinio globėjo sąvoka nagrinėjamame teisės akte nėra minima. Nors įstatymų leidėjas 19<sup>1</sup> straipsnio 8 dalyje įgalioja Vyriausybę ar jos įgaliotą instituciją tvirtinti globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos aprašą, tačiau ši norma nedeleguoja teisės poįstatyminiais teisės aktais nustatyti ir reglamentuoti kitas globėjų rūšis (socialinis globėjas) ar pakeisti veiklos formas (darbo sutartis), praplėsti Globos centro įstatyme nustatytų funkcijų baigtinį sąrašą.

Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018-01-19 įsakymu Nr. A1-28 patvirtintame Globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos apraše (toliau – Aprašas) reglamentuota socialinio globėjo veikla, nesant teisinio pagrindo išplečiamos (lyginant su Socialinių paslaugų įstatymu) globos centrų funkcijos ir įgaliojimai. Šio

Aprašo 2.5 punkte nustatyta, kad „Apraše vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatyme, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme, Lietuvos Respublikos šeimynų įstatyme, Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatyme, socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintų Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatų sąvokas“. Tačiau nei viename iš normoje nurodytų teisės aktų socialinio globėjo sąvoka nėra apibrėžta ir vartojama.

Tokiu būdu paminėtame socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintame poįstatyminiame teisės akte yra įtvirtinama nauja globos forma ir globėjų rūšis – socialinis globėjas (nenurodant ir neapibrėžiant sąvokos, nenustatant reikalavimų ir kt.) ir jų veiklos principai (14, 15, 16, 17, 18 punktai). Tačiau nėra aišku, ar socialiniu globėju šiame poįstatyminiame akte vadinami fiziniai asmenys, paskirti globėjais Civilinio kodekso nustatyta tvarka, nes Aprašo 13 punkte nustatyta, kad „socialinis globėjas globoja (rūpinasi) vaiką savo gyvenamojoje vietoje, natūralioje šeimos aplinkoje ir įgyvendina Civiliniame kodekse numatytas globėjo (rūpintojo) teises bei pareigas, yra vaiko atstovas pagal įstatymą. Socialinis globėjas taip pat gali prižiūrėti vaiką, kuriam reikalinga globa (rūpyba) ir laikinoji globa (rūpyba) dar nenustatyta tol, kol jam ši globa (rūpyba) bus nustatyta, taip pat neįgalų vaiką, siekdamas vaiko tėvams, globėjams (rūpintojams) suteikti laikiną atokvėpį“. Dar daugiau neaiškumų dėl socialinio globėjo sąvokos sukelia Aprašo 4 punktas, kuriame (kaip ir kituose Aprašo punktuose) išskiriamos šios globėjų rūšys: budintys globotojai (vykdo vaikų priežiūrą), socialiniai globėjai (vaikų laikinoji ar nuolatinė globa (rūpyba)) ir globėjai giminaičiai (vaikų laikinoji ar nuolatinė globa (rūpyba)).

Nagrinėjant Aprašo atitiktį įstatymams, paminėtina, kad teisės doktrinoje yra visuotinai pripažinta, kad teisės aktai skirstomi į įstatymus ir poįstatyminius teisės aktus. Poįstatyminiai aktai yra skiriami įstatymams įgyvendinti ir jie leidžiami pagal galiojančių įstatymų normoms. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1994 m. sausio 19 d. nutarime yra konstatavęs, kad „Įstatymas yra Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Seimo statuto nustatyta tvarka išleistas pirminis teisinis aktas, išreiškiantis įstatymo leidėjo valią ir turintis aukščiausią teisinę galią. Todėl įstatymas gali būti pakeistas arba jo galiojimas gali būti panaikintas ne kitaip, kaip išleidus kitą įstatymą arba Konstituciniam Teismui pripažinus jį prieštaraujančiu Konstitucijai. Visi kiti teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais ir negali jiems prieštarauti, t.y. turi būti poįstatyminiai. [...] Poįstatyminis aktas paprastai yra valdymo aktas. Juo realizuojamos įstatymo normos, tačiau toks teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios savo galia konkuruotų su įstatymo normomis“.

Svarbu ir tai, kad esant šiame rašte nurodytam teisiniam reglamentavimui, kai poįstatyminis teisės aktas (Aprašas) sukuria iš esmės naujas bendro pobūdžio teisės normas, pakeičiančias Socialinių paslaugų įstatymo normas, kyla neaiškumų kas yra tikrasis globos, globos centrų ir budinčių globotojų, globėjų (įskaitant, bet neapsiribojant socialinius globėjus) santykių reguliavimo šaltinis – įstatymas ar poįstatyminis teisės aktas (Aprašas).

Pažymėtina, kad vykdomosios valdžios veiklos teisėtumo principas reikalauja, kad jos veikla būtų grindžiama teise. Tai reiškia, kad Vyriausybė ir (ar) jos įgaliota institucija pagal jai suteiktą kompetenciją turi atlikti atitinkamus veiksmus ir susilaikyti nuo veiksmų, kurie teisės normų nėra leidžiamai (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997m. birželio 17 d. nutarimas Nr.1/97).

Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje taip pat yra pabrėžęs (2003 m. gegužės 30 d. nutarimas Nr. 21/2003), kad vienas iš esminių Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo elementų yra teisinis tikrumas ir aiškumas. Teisinio tikrumo, aiškumo imperatyvas suponuoja tam

tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui. Jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių.

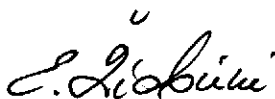
Kitas, ne mažiau svarbus nagrinėjamu atveju aspektas, susijęs su teisinio tikrumo ir aiškumo principo įgyvendinimu – teisinis stabilumas, apsaugantis teisinių santykių subjektų teises ir pagarba subjektų dalyvaujančių teisiniuose santykiuose, teisėtiems lūkesčiams.

Remdamiesi aukščiau išdėstytu ir manydami, kad Aprašo normos neatitinka Socialinių paslaugų įstatymo ir Civilinio kodekso normų, nes Aprašu (sukuriant naujas bendro pobūdžio teisės normas) įsiterpiama į įstatymais apibrėžtų santykių ribas ir taip pažeidžiama įstatymo viršenybė poįstatyminių teisės aktų atžvilgiu (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994m. kovo 16d. nutarimas Nr.3/94), pažeidžiami teisinio tikrumo, teisinio aiškumo ir teisėtų lūkesčių užtikrinimo principai, vadovaudamiesi Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 2 straipsniu, 11 straipsnio 1 ir 4 punktais, 12 straipsnio 1 dalies 10 punktu vaiko teisių apsaugos kontrolierei suteiktais įgaliojimais, prašome keisti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018-01-19 įsakymu Nr. A1-28 patvirtinto Globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos aprašo normas, užtikrinant jų atitiktį galiojantiems įstatymams.

Apie keliamo Aprašo atitikties įstatymams klausimo nagrinėjimą, jo rezultatus ir priimtus sprendimus (atliekamus veiksmus) prašome informuoti vaiko teisių apsaugos kontrolierę.

Pagarbiai

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė



Edita Žiobienė